

*MALGORZATA PACHOWICZ**

LEKSYKA SOCJOLEKTALNA W WYBRANYCH SŁOWNIKACH GWARY UCZNIOWSKIEJ I STUDENCKIEJ (XX I XXI W.)

LEXIS SOCIOLECT IN THE SELECTED DICTIONARIES
OF STUDENTS AND PUPILS' SLANG (20TH AND 21ST CENT.)

Abstract

Polish language of students and pupils is characterized by both cohesion and alteration in specifying their reality as well as continuation of the nomenclature which refers to the reality. This phenomenon is particularly reflected in the dictionaries of students and pupils' slang in 20th and 21st cent.

Keywords: Polish language, young people's language, slang, cohesion and alteration in language

Słowa kluczowe: język polski, język młodzieży, slang, trwanie i zmienność w języku

Ludzie młodzi (uczniowie, studenci) tworzą grupę społeczną, wspólnotę komunikatywną [Grabias, 2003, s. 113] wyodrębniającą się z ogółu społeczeństwa pod względem wieku i wykonywanej czynności – uczenia się (w szkołach różnego typu: podstawowych, średnich i wyższych). Słownictwo, którego używają w kontaktach pomiędzy sobą, jest dla nich doskonale zrozumiałe, natomiast dla osób nienależących do tego kręgu – zrozumiałe w ograniczonym stopniu lub niejasne. Posługują się odmianą polszczyzny, którą w literaturze językoznawczej nazywa się socjolektem, językiem środowiskowym, gwara środowiskową, slangiem, żargonem, argot [por. np. Dejna, 1954, s. 151–156; Buttler, 1959, s. 68–78; Bartol, 1972, s. 28–32; Pisarek, 1991, s. 138, 311, 412; Grabias, 1997, 111–112; Ożóg, 2004, s. 178–197]. Różne są zatem sposoby ujmowania i nazywania owej odmiany, przyjmuje się jednak, że jej wyróżnikiem jest charakterystyczne słownictwo. W leksyce środowiskowej odzwierciedla się bowiem niezwykła inwencja językowa, którą Otto Jespersen określił jako rezultat

twórczej igraszki, z której rodzi się coś nowego tam, gdzie faktycznie nie było potrzeby niczego nowego [...] i gdzie nowe wyrazy pomyślane są w stosunku do starych jako przyjemne urozmaicenie [Grabias, 2003, s. 154].

* Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie, Instytut Humanistyczny.

Spostrzeżenie to potwierdza chociażby pobieżna lektura słowników gwary uczniowskiej czy studenckiej, w których zostało zgromadzone słownictwo, jakim młodzi ludzie posługują się w nieoficjalnych bezpośrednich kontaktach, np. w rozmowach w czasie przerw pomiędzy lekcjami czy wykładami, w domach studenckich.

Przedstawiane rozważania dotyczące słownictwa młodzieży odwołują się do bogatej i różnorodnej leksyki zawartej w czterech słownikach opublikowanych w XX i na początku XXI w. Dwa spośród nich zawierają słownictwo uczniów – są to: *Przyczynki leksykalne. 2. Trzy gwary uczniowskie* Henryka Ułaszyna z 1938 r.¹ (skrót: PL) oraz *Nowy słownik gwary uczniowskiej* pod redakcją Haliny Zgółkowej z 2004 r. (skrót: NSGU); kolejne dwa obejmują leksykę studentów – *Słownik gwary studenckiej* autorstwa Leona Kaczmarka, Teresy Skubalanki i Stanisława Grabiasa z 1994 r.² oraz *Slang UG. Słownik slangu studentów Uniwersytetu Gdańskiego* pod redakcją Macieja Widawskiego z 2010 r. Wybór tych słowników nie był przypadkowy. Cechą języka studentów jest jego związek z językiem szkolnej przerwy³, czyli z językiem uczniowskim. Każdy ze studentów ma za sobą etapy nauki w szkole podstawowej, gimnazjum, liceum lub technikum, kiedy to w środowisku uczniowskim posługiwał się w sytuacjach nieoficjalnych właśnie gwarą uczniowską. Dlatego analizując leksykę dotyczącą szkolnej i uczelnianej rzeczywistości, należy pamiętać o tej łączności w procesie zdobywania wiedzy (łączności, która odbija się w niezmiennym słownictwie używanym przez uczniów i studentów), ale także zwrócić uwagę na zmiany, jakie dokonują się w zasobie słownikowym młodych ludzi.

Celem przedstawianych rozważań jest zatem omówienie wpisanych niejako w słownictwo uczniów i studentów wybranych dwóch cech, czyli ciągłości tradycji szkolnej i studenckiej oraz zmian, jakie pojawiły się w tej właśnie leksyce.

Leksyka młodzieży zawarta w podanych wyżej słownikach i odnosząca się do szkolnej i uczelnianej rzeczywistości obejmuje wiele wspólnych kręgów tematycznych, m.in. nazwy czynności związanych z nauką, nazwy ocen, nazwy miejsc w szkole – uczelni, nazwy ucznia – studenta, jego cech fizycznych i psychicznych, nazwy przedmiotów. Charakterystyczną cechą tej leksyki jest jej trwanie (niezmiennosc leksemów) i zmienność (pojawienie się elementów nowych, innowacyjnych)⁴.

¹ „Są to 3 słowniczki gwary uczniowskiej: A – wielkopolskiej, B – królewiackiej i C – galicyjskiej. [...] Materiał ten zebrałem przeważnie w latach 1903–1906 z ust młodzieży i młodych uczonych polskich, przebywających na studiach w Lipsku” [Ułaszyn, 2009, s. 62].

² Słownik jest reprintem książki przygotowanej do druku w 1974 r. przez Ossolineum, jednak niedopuszczony do rozpowszechnienia przez ówczesne kierownictwo KC PZPR.

³ „[...] po lekcji następuje przerwa, podczas której należy odpocząć, a nawet odreagować. Teraz, w czasie przerwy, uczniowie już nie muszą respektować lekcyjnych wymagań, dotyczących w szczególności języka. Język szkolnej przerwy powstaje więc jako swoista kontestacja, przeciwwaga, a także protest przeciwko sztywnemu językowi lekcyjnemu” [Zgółkowa, 2004, s. 6].

⁴ „[...] elementy stabilne muszą istnieć, ponieważ stanowią podstawę ciągłości międzypokoleniowej i ciągłości między okresami historii; jest to ciągłość komunikacji, ale i ciągłość kulturowej

Zjawisko to ilustrują przykłady synonimów odnoszących się do czasownika *uczyć się*, określającego czynność zdobywania wiedzy przez młodych ludzi. W słownikach znaleźć można m.in. takie czasowniki:

PL: *kuć, obkuwać, zębić*;

NSGU: *chlapać się, dziergać, dziobać, kuć || kuć się, kuć na blachę, kujonizować się, obkuć, wykuć || wykuć się, zakuwać, zarywać*;

SGS: *chapać wiedzę, chłonać, chorować na wiedzę, ciągnąć intelekt, czesać, dziecielić, dzieciolić, harować, kłaść w głowę, kształcić się, kuć, kujocić, ładować, młotkować, młócić, nawijać, obkuwać co, orać, pachać, palkować, piłować, pobierać nauki, podnosić intelekt, podrywać wiedzę, rąbać, ryć, ryć się, ryjonić, rypać, sadzić wiedzę, siedzieć nad czym, studiować, szarpać wiedzę, trenować, unosić się intelektualnie, wałkować, wbijać, wchłaniać wiedzę, wchromalać wiedzę, wkrochmalać wiedzę, wkuwać, wlec intelekt, wpruwać, wrywać, zafajczyć wiedzę, zakowalać, zakuwać, zarywać, zarywać się*;

SUG: *dziobać, kuć, kuć na blachę, kujonizować się, naumieć się, obdziobać się, obkuć, obryć, obstukać się, orać, ryć, wkuwać, zakuwać*.

W języku młodych ludzi czasownik *uczyć się*, oznaczający czynność uczenia się, czyli przyswajania sobie określonego zasobu wiedzy, wiadomości z jakiejś dziedziny, zdobywania określonych umiejętności, jest zastępowany wieloma różnymi synonimami. W każdym ze słowników występuje jednak czasownik *kuć*, pojawiają się również derywaty *obkuć, obkuwać*, a w NSGU, SGS i SUG – *wkuwać, wykuć, zakuwać*. Inne z synonimów, np. *zębić* [PL], *dziergać* [NSGU], *harować* [SGS], *naumieć się* [SUG], są notowane jedynie we wskazanych słownikach i potwierdzają różnorodność sposobów bogacenia słownictwa uczniów i studentów.

Z czasem nauki i rzeczywistością szkoły czy uczelni łączy się ocenianie młodych ludzi, wystawianie im ocen przez nauczycieli i wykładowców. W wybranych słownikach nazwy ocen są licznie reprezentowane, mimo że obowiązujące w systemie nauczania (pod zaborami i w wolnej Polsce) skale ocen ulegały zmianom.

W słowniku H. Ułaszyna nazwy ocen są zróżnicowane w zależności od prezentowanej gwary. W gwarze wielkopolskiej ocena, czyli *numer* lub *stopień*, to: *jednója* albo *jednójka* ‘najlepszy stopień’; *dwója* lub *dwójka*; *trója* lub *trójka*; *czwóra* lub *czwórka*; *piątka*; *szóstka* ‘najgorszy stopień’. W gwarze królewickiej są to: *jedynka, kic, knot, koł, koń, koza, lufa, pała, palka, pierwsza, sznop, sznycel, sztyc, sztyk* – ‘najgorsza ocena’; *dwója, kaczka* – ‘stopień niedostateczny’; *trója* ‘stopień dostateczny’; *3 z dylem* ‘trzy z minusem’; *czwóra, czwórka* – ‘stopień dobry’; *piątka, piona* ‘stopień celujący’. W gwarze galicyjskiej *noty, stopnie* określano następująco: ‘stopień niedostateczny’ – *dwója*; ‘zła nota’ – *czwóra*;

tożsamości [...] zmiany są możliwe, ponieważ istnieją elementy i relacje między nimi, które nie podlegają w danym okresie zmianie. Ale jest też – na zasadzie sprzężenia zwrotnego [...] oddziaływanie odwrotne. Zmiany niektórych elementów systemu pociągają za sobą «umocnienie się» elementów stabilnych” [Wilkoń, 2010, s. 70–71].

‘dostateczny stopień’ – *trója, trójka*; ‘stopień dobry’ – *pierwsza*; ‘bardzo dobry stopień’ – *jedynka, prima, pryma*.

NSGU uwzględnia leksykę, jaka pojawiła się w związku ze zmianami w polskiej szkole, dotyczącymi m.in. jej struktury (wprowadzenia gimnazjum) czy skali ocen (w której pojawiły się stopnie: celujący, czyli szóstka; dwójka nazwana oceną mierną lub dopuszczającą; jedynka, czyli ocena niedostateczna). W słowniku szczególnie wiele określeń odnosi się do oceny niedostatecznej – jedynki. Są wśród nich m.in. następujące: *ainc, aincha, akrobatka, ańcka, armata, badył, balast, balon, baniaczek, baniak, banjo, bańka, beczka, ben, beta, blacha, bomba, bonus, brama, byk, cepik, chleb powszedni, chmura, cyngiel, czapa, czeska piątka, czołg, decha, donald, dosuwa, dynia, dziadostwo, dzida, dziura, ein, einc, einzel, enka, enta, ewa, fafa, faja, fajka, flak, flinta, funt, galon, gala, galczyński, gandzia, garbus, gąsiorek, galon, generał, gęś, gifa, gila, gitara, giwera, glan, glapa, gleb-sko, glon, gol, gong, granat, gwiazda betlejemska, hak, halogen, harpun, indor, jeden zero dla nauczyciela, kabel, kaczką, kaczor, kafel, kalosz, kapeć, karabin, kaszalot, kita, klakson, kłapa, klops, kolek, koń, kop, korek, kosz za jeden punkt, kółko, kula, kulfon, la bomba, lacha, laga, lajza, lampa, lanca, laska, laufa, leon, lewarek, lisencja, lola, los człowieka, lotnikowiec, lufa, lump, łaska ostateczna, maczuga, mandolina, medal, nadzwyczaj dobry stopień, negatywka, niedostatek, niezapominajka, normalka, ogon, one, order, orzeł, oskar, palken-granaten, pała, paskuda, pawian, petarda, pojedyncza, poprzeczka, ptak, pudło, raz, rura, sandał, seta, shocking, siekiera, skarpeta, sputnik, strzał w dychę, super, szeregowiec, szlaban, sztacheta, sztanga, szyja łabędzia, śledź, nagła śmierć, wiktoria, wyróżnienie, zadyma, zonk.*

Pozostałe oceny nie mają już tak licznych synonimów. Ocena dopuszczająca – dwójka to np. *cfaja, cwaj, dopalacz, dwa, kaczką, kaczor, klęczący beduin, kosa, litościwa, małpa, marna, mizerka, państwowa, sapla, udanka, wiadoma, wiktoria*.

Ocena dostateczna określana jest m.in. jako *deta, docha, dwubrzuszka, enta, expres, filmówka, gorzkie zwycięstwo, nobel, pozytywa, trója, trybik, trzy, udało się, wyspa szczęścia, żoicha*. Uczniowie nadają również nazwy ocenie minus dostatecznej, np. *kolejarka, kolejarz, lokomotywa na szynach, pociąg na torach, trzy z protezą, szelki, szyny, ściera na szelkach, torowa, torówka, tory, wampir, zwrotnica*.

Wśród synonimów oceny dobrej znajdują się m.in. takie jak: *czwóra, czwórka, krzesło, nadtrója, ocena zawodowa, radocha w domu, radość pod sufitem, stółek, wyspa szczęścia*.

Ocena bardzo dobra ma m.in. następujące synonimy: *biały żagiel, fajfka, go-łąbek, kujon, lufa do góry nogami, marzenie, niebo, piona, piontuchna, radosna nowina, raj na ziemi, rzadki okaz, samotna mewa, samotnica, samotny (biały) żagiel, spełnienie marzeń, udało się*.

Najmniej synonimów w gwarze uczniów odnosi się do oceny celującej. Są to następujące określenia: *bardzo pięć, cel, celownik, celuś, max, okay, OK, orelek, szócha, szucha*.

W słownikach gwary studenckiej pojawia się także sporo określeń, jakimi zastępowane są oficjalne nazwy ocen. W SGS ocena bardzo dobra to: *be-de, cała łapa, fatamorgana, najwyżej, piatiorka, pioną, w granicach rekordu, wysoki wskaźnik*; ocena dobra – *charaszo, krzeselko, krzesło, według schematu*; ocena dostateczna – np. *euuropejska, konwencjonalna, międzynarodowy, normalny, państwowa, pozytywny, rządowa, tradycyjny, wprzód*; ocena dostateczna z minusem – *trzy z batem, trzy z dymem, trzy z dyszlem*; ocena dostateczna z dwoma minusami – *kolejarska, kolejowa, lokomotywa, na szynach, słoneczko, torowy, trzy na szynach, trzy w chmurce, trzy z wąsami, wąskotorówka*; ocena niedostateczna – np. *balon, baniak, bąbelek, bomba, chała, cwaja, cwajerek, cyngiel, dedka, faja, gała, gol, hak, kopa, laga, lufa, nul, pała, pierwsza parzysta, plomba, sito, sztuka*.

W SUG występuje najmniej nazw ocen i są to m.in. *dwója, gała, gol, lacha, lacz, pała* – ‘ocena niedostateczna’; *trója* ‘ocena dostateczna’; *czwóra* ‘ocena dobra’; *piona* ‘ocena bardzo dobra’.

W słownikach gwary młodzieży najwięcej synonimów ma ocena niedostateczna, którą otrzymuje uczeń – student, jeśli nie spełnia stawianych mu wymagań, nie wykazuje postępów w nauce. Charakterystyczną cechą słownictwa odnoszącego się do takiej sytuacji jest powtarzanie przez kolejne pokolenia młodzieży nazw oceny niedostatecznej, takich jak np. *dwója, lufa, pała* (pojawiają się one we wszystkich analizowanych słownikach), oraz wzbogacanie zasobu leksykalnego poprzez posługiwanie się m.in. różnego typu neologizmami czy neosemantyzmami, zapożyczeniami, np. *cwajerek, gwiazda betlejemska, kaczką, lanie w domu, nul, order, orzeł, oskar, pierwsza parzysta, pershing, pędzel, pudło, shocking, wiktoria*. Trwanie i zmienność nazw obserwować można także w przypadku pozostałych ocen. Kontynuacja wyraża się przede wszystkim w posługiwaniu się przez młodzież nazwami cyfr oznaczającymi oceny, np. *trója, czwóra, piątka*, a zmienność to w zależności od rejestrowanego przez słownik stanu polszczyzny bogactwo leksyki, w której odzwierciedla się inwencja językowa młodzieży, np. *lufa do góry nogami* lub *spełnienie marzeń* ‘ocena bardzo dobra’; *czyżby łapówka* lub *nadtrója* ‘ocena dobra’; *litościwa* lub *nobel* ‘ocena dostateczna’.

Trwanie i zmienność w gwarze młodzieży można odnieść także do sposobów językowego przedstawiania rzeczywistości szkoły czy uczelni; sposobów, które wyodrębniają tę właśnie grupę spośród innych. W językowej strukturze socjolektu młodzieży wyróżnia się m.in. neologizmy strukturalne, neosemantyzmy, neologizmy funkcyjne, zapożyczenia [Grabias, 2003, s. 208–239]. Podkreśla się również, że „najistotniejszą cechą słownictwa socjolektalnego jest niekonwencjonalne,

niestereotypowe postrzeganie rzeczywistości [...]” [Kołodziejek, 2005, s. 203], co odzwierciedla charakterystyczną dla młodych ludzi skłonność

do żartu, dowcipu, ironii, zabawy słownej, komizmu. Jest to tendencja uniwersalna, występuje ona ciągle u ludzi młodych. [...] żartobliwe zabarwienie wielu struktur językowych stanowi żywy obraz młodości, poczucia humoru i emocjonalnego podejścia do życia. [...] [Ożóg, 2004, s. 189–190].

W analizowanym materiale, zgromadzonym w słownikach rejestrujących leksykę młodzieży w okresie blisko 100 lat, wskazane wyżej tendencje znajdują potwierdzenie. Młodzi ludzie potrafią w sposób ironiczny, sarkastyczny, czy wręcz złośliwy odnieść się do otaczającej ich rzeczywistości. Ilustrują to m.in. określenia odnoszące się do osób pełniących określone funkcje w szkole – uczelni lub do uczniów – studentów, np.

- dyrektor to: *dyr, dyra, dyrciu, dyrdas, dyrdaś, dyrdzio, dyrek, dyreks* (PL); *anioł stróż, czifo, dydol, dydzio, dyna, dyras, dyrcio, dyrciu, dyrda, dyrek, dyrko, dyro, dyrol, dyros, dyru, dyrus, dyrusek, dyzio, gdyr, goryl, hiena szkolna, himen, lew, swój chłop, szef, szeryf, waśniak, Wielki Brat, wódz* (NSGU); *dyro* (SUG);
- rektor to *Baca, stary* (SGS);
- nauczyciel – *kundel, fuks* (PL); *dziabąg, dziabong, dziaduś, dzieciół, facuś, fako, faryzeusz, gad, gnębiciel, gnida, goguś, gościu, gość, gostek, grabiarz, korbolik, kot, latarnik, likwidator, lis, mistrz wiedzy, pokemon, psiur, psor, truteń, uczyciel, wół, wsza* (NSGU);
- wymagający nauczyciel – *piła, pilat, pies* (PL); *gilotyna, gog, goga, korniszon, kosa, kosiarz* (NSGU);
- wykładowca – *belfer, chłopak, dziewczyna, eunuch naukowy, kapral, królik, pan, szef, szefek, szefo, szefowa, upojeniodawca* (SGS); *belfer, facet, gościu, gość* (SUG);
- wymagający wykładowca – *korba, kosior, piła, sęp, wykidajło, żyła* (SGS); *kosa, piła, rzeźnik, siekiera* (SUG);
- zakonnica(e) – *czarne niebezpieczeństwo, nonny* (PL); *aniołek, czarna wdowa, pingwin, sukanina, sutanna* (NSGU); *jaskółka, kreda, pingwin* (SGS); *pingwin* (SUG);
- ksiądz katecheta – *katabas, poła* (PL); *batman, buli, krecik, krzyżak, księżulko, księżulo, nietoperek, norek, nurek, padre, pan w żałobie, pleban, sukanina, sutannik, szczota* (NSGU); *aniołek, dobrodziej, dusigrosz, kapelonek, kapucyn, księżulo, ojczulek, pasikonik, pater, pingwin, pleban* (SGS);
- uczeń – *buras, bursz, facet, scyzoryk, sztubak, sztubiec, uczniak, studaj* (PL); *flaming, więzeń, żer ciała pedagogicznego* (NSGU);
- pilny uczeń – *kowal, kujaka, kujon, oprany* (PL); *amator, dziubas, dziumdziuś, frajer, geniusz, gleboryjek, globus, globuś, jajogłowy, kopara, kujon, kujun, książkoholik, mutant, ołówek, prymus, omnibus, rylec, stuk, stukacz, stukajło, uczony, zakuwacz* (NSGU);

– zdolny uczeń – *kapowny* (PL); *herr prymus, zdolniacha, kumaty* (NSGU);
 – student – *facet, fakiet, studaj* (PL); *studenciak* (NSGU); *studenciak, zaoczniak* (SGS);

– pilny student – *benedyktyn, blachownia, cichacz pospolity, dzieciół, dzieciociołek, dzik na naukę, dziobak, garbus, gruzlik, grzmot, hefajstos, kret, kujocie, kujon, kujonek, kujot, kujus, męczennik, mól książkowy, mrówka, naukol, pilniczek, pilnik, pracuś, ryfol, ryj, ryjcon, ryjowiec, ryjówka pospolita, święty biblioteczny, tęgoryjec, tyrak, tytan pracy, tyrak, żyła* (SGS); *dziobak, kujon* (SUG);

– zdolny student – *bystrzacha, bystrzak, globus, główka, tysy z przodu, mistrz, mózgowiec, talenciak, zdolniacha, zdolniak* (SGS); *bystrzak, mózg* (SUG).

W przytoczonych przykładach słownictwa używanego przez uczniów i studentów w odniesieniu do osób obecnych w szkole i uczelni odzwierciedla się różnorodność i bogactwo zasobu leksykalnego tej grupy młodych ludzi. Źródłem ich leksyki, w której szkolna i uczelniana tradycja łączy się z odrębnością pokoleniową, wyrażaną m.in. w emocjonalnym, humorystycznym czy karykaturalnym sposobie oceny otaczającej rzeczywistości [Grabias, 2003, s. 187], jest sprzeciw, czasami przekora, wobec stereotypów i konwencji językowych. W ciągach synonimów, jakie pojawiają się w odniesieniu do oficjalnych nazw, dominują neosemantyzmy, czyli wyrazy istniejące w różnych odmianach polszczyzny, ale w języku młodzieży mające nowe znaczenia, np. ‘wymagający nauczyciel’ to *gilotyna, kosa, piła, pies*, a ‘pilny uczeń’ – *amator, geniusz, globus, frajer, kowal, ołówek, omnibus, uczony*. Obecne są także neologizmy, np. *upojeniodawca* ‘wykładowca’; *kujot, kujus, naukol, wytrwalec* – ‘pilny student’, i zapożyczenia, np. *padre, pater* – ‘ksiądz katecheta’; *herr prymus* ‘pilny uczeń’, oraz frazeologizmy, np. *anioł stróż, Wielki Brat* – ‘dyrektor’. W różnorodności słownictwa przejawia się więc swoista wnikliwa i wielostronna interpretacja rzeczywistości, mimo że postrzeganie owej rzeczywistości ma żartobliwy, czy niekiedy nawet sarkastyczny charakter. Te cechy trwają w języku uczniów i studentów, znajdują odzwierciedlenie w każdym z wybranych słowników, chociaż zasób leksyki młodzieży zmienia się. Obrazują to nazwy przedmiotów, np.

– język angielski: *angiel, anglik, anglikański, angol, english, englisz* (NSGU); *anglik, anglina, englisz, kobra, spik* (SGS); *angol, angolski* (SUG);

– język francuski: *franc, franio* (PL); *franc, francuz, franek, franina, frank* (NSGU); *frank* (SGS);

– język niemiecki: *niemiec* (PL); *dżerman, niema, niemca, niemcal, niemek, niemiach, niemiec, niemol, niemy, okres germanizacji* (NSGU); *dojcz, niemiec* (SGS); *niemiec* (SGS);

– język rosyjski: *kolumb, kraj rad, okres rusyfikacji, paruski, radia, radziecki, rocha, rosa, rosja, rosjan, rosyj, rosyja, rus, rusak, rusyś, ruskowa języka, rusyfikacja* (NSGU); *radziecki, rusak, rusek, ruski* (SGS); *rusek, ruski* (SUG).

Podsumowując, można zatem stwierdzić, że leksyka uczniów i studentów zawarta w przywołanych słownikach z XX i XXI w. to zbiór, który charakteryzuje z jednej strony zmienność w sposobach nazywania realiów szkolnej i uczelnianej rzeczywistości, powodowana zanikaniem wyrazów używanych dawniej, a zastępowaniem ich nowymi⁵. Z drugiej jednak strony w leksyce tej występują wyrazy stosowane przez kolejne pokolenia uczących się i tę warstwę należałoby określić jako stałą, niezmienną i stanowiącą kontynuację tradycji szkolnej i studenckiej wpisanej właśnie w to słownictwo.

ROZWIĄZANIA SKRÓTÓW

- NSGU – Nowy słownik gwary uczniowskiej, red. H. Zgólkowa, Wrocław 2004
 PL – Henryk UŁASZYN, 2009, Przyczynki leksykalne. 2. Trzy gwary uczniowskie, [w:] *Studia onomastyczne i socjolingwistyczne, wstęp i dobór tekstów* M. Skarżyński, B. Walczak, Poznań 2009, s. 62–114
 SGS – Leon KACZMAREK, Teresa SKUBALANKA, Stanisław GRABIAS, *Słownik gwary studenckiej*, Lublin 1994
 SUG – *Slang UG. Słownik slangu studentów Uniwersytetu Gdańskiego*, red. M. Widawski, Gdańsk 2010

BIBLIOGRAFIA:

- BARTOL Danuta, 1972, Gwara studencka, „Poradnik Językowy”, 1, s. 28–32
 BUTTLER Danuta, 1959, Słownictwo środowiskowo-emocjonalne we współczesnej polszczyźnie, „Poradnik Językowy”, 1–2, s. 68–78
 DEJNA Karol, 1954, W sprawie terminów: *język, dialekt, gwara, żargon*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, 3, s. 151–156
 GRABIAS Stanisław, 2003, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin
 KOŁODZIEJEK Ewa, 2001, Socjolekt studentów – fakt czy mit?, [w:] *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, red. M. Białoskórska, L. Mariak, t. 8, Szczecin, s. 289–299
 KOŁODZIEJEK Ewa, 2005, Człowiek i świat w języku subkultur, Szczecin
 OŻÓG Kazimierz, 2004, *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Rzeszów
 PISAREK Walery, 1991, hasła: *język środowiskowy, slang, żargon* [w:] *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, Wrocław, s. 138, 311, 412
 WILKOŃ Aleksander, 2010, Trwanie a zmiana w języku, „LingVaria”, 2, s. 69–74

⁵ E. Kołodziejek, charakteryzując strukturę socjolektu studenckiego, zwraca uwagę, że przypomina ona „palimpsest: na starsze warstwy leksyki nakładają się warstwy nowsze” [2002, s. 298].

Małgorzata Pachowicz

LEKSYKA SOCJOLEKTALNA W WYBRANYCH SŁOWNIKACH
GWARY UCZNIOWSKIEJ I STUDENCKIEJ (XX I XXI W.)

Streszczenie

Język młodych ludzi, uczniów i studentów, jakim posługiwali się i posługują się podczas szkolnej lub uczelnianej przerwy to polszczyzna, w której można dostrzec spójność i zmienność zarówno w sposobach nazywania realiów otaczającej ich rzeczywistości (neosemantyzmy, neologizmy, zapożyczenia, frazeologizmy), jak i kontynuację nazewnictwa odnoszącego się do owej rzeczywistości. Słownictwo młodzieży obejmuje bowiem wiele wspólnych kręgów tematycznych (np. nazwy ocen, nazwy ucznia – studenta, nazwy przedmiotów). Słowniki gwary uczniowskiej i studenckiej zarówno z XX, jak i XXI w. odzwierciedlają te tendencje.

LEXIS SOCIOLECT IN THE SELECTED DICTIONARIES
OF STUDENTS AND PUPILS' SLANG (20TH AND 21ST CENT.)

Summary

The language of Polish students and pupils which is used during their school breaks, is the language characterized by both cohesion and alteration in specifying their reality (neologisms, semantics, borrowings, idiomatic expressions), as well as continuation of the nomenclature which refers to the reality. The students and pupils' slang comprises their shared thematic circles (e.g. names of school notes, names of students – pupils, names of school subjects). The dictionaries of students and pupils' slang in 20th and 21st cent., though published in different periods, reflect the tendencies.